

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ



СТЕЦЮК ВІКТОРІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 336.5

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОГО КРЕДИТУ В УКРАЇНІ

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Запоріжжя – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Класичному приватному університеті, м. Запоріжжя.

Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
МОНАЄНКО Антон Олексійович,
Університет державної фіскальної служби України,
перший проректор з навчально-методичної
та виховної роботи.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
ЯКИМЧУК Наталія Яківна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри фінансового права;

кандидат юридичних наук, доцент
ФОКША Лілія Володимирівна,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін.

Захист відбудеться «29» вересня 2021 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.127.07 у Класичному приватному університеті за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 124.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Класичного приватного університету за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 114.

Автореферат розісланий «28» серпня 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради



О. В. Гороховська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Створення нового типу економіки та проведення структурних реформ, які забезпечують підвищення якості життя в умовах ринку, вимагають оцінювання ресурсного потенціалу в досягненні поставлених цілей. Найважливішим показником, що відображає як фінансове забезпечення, так і роль держави в економіці, взаємодію держави й бізнесу, є політика в галузі державного кредиту, результативність управління державним боргом.

На сьогодні більшість країн зіткнулися з проблемою світової фінансової кризи, і Україна не стала винятком. Різке зниження доступності кредитів призводить у всьому світі до необхідності здійснення державними органами й центральними банками провідних країн антикризових заходів, спрямованих на забезпечення економіки фінансовими ресурсами.

Ця тенденція є передумовою підвищення інтересу, по-перше, до державного кредиту як фінансово-правової категорії, по-друге, до проблем, що існують у сфері фінансово-правового регулювання зазначених відносин в Україні.

Паралельно зі становленням бюджетної системи держави в практику бюджетного планування входять елементи державних запозичень від внутрішніх і зовнішніх суб'єктів у макроекономічних і зовнішньополітичних цілях. У зв'язку із цим підвищився інтерес до питань теорії функціонування державного боргу та управління ним.

Досі залишаються законодавчо не врегульованими численні запитання, пов'язані як з державним боргом, так і з державним кредитом. Успішне вирішення цих питань є однією з передумов розвитку національної економіки й державних фінансів, у результаті чого державний кредит в Україні має відігравати роль, перш за все, інструменту реалізації стимулюючої (а не дестимулюючої) та регуляторної функції публічних фінансів. Викладені положення визначають актуальність цього дослідження.

Одним з важливих питань в окресленій сфері є управління державним кредитом. У сучасний період, коли в Україні зберігається значний за обсягом державний борг, не викликає сумнівів, що він потребує організації, впорядкування, регулювання з боку держави з метою підтримки його обсягу на безпечному для держави рівні, забезпечення виконання зобов'язань у повному обсязі, а також оптимізації вартості обслуговування державного боргу. Необхідно відзначити, що організаційно-функціональна структура управлінського циклу у сфері боргової політики держави набула юридичного оформлення. Однак названа система не позбавлена недоліків у фінансово-правовому аспекті.

Проблематику правових засад державного кредиту проаналізовано в працях таких українських і зарубіжних науковців, як: Л. К. Воронова, О. П. Гетманець, І. Б. Заверуха, Ю. О. Крохіна, Н. А. Куфакова, А. О. Монаєнко, О. А. Музика-Стефанчук, А. А. Нечай, С. О. Ніщимна, Є. С. Овсянніков, О. П. Орлюк,

Н. Ю. Пришва, Л. А. Савченко, О. В. Солдатенко, Н. І. Хімічева, Л. О. Фокша, Н. Я. Якимчук та ін.

Здійснення фінансової діяльності держави у сфері залучення запозичень, а також управління борговими процесом викликало необхідність розмежування в рамках державного кредиту категорій «державний кредит», «державний борг», «управління державним боргом», «управління державним кредитом». Однак, у наш час комплексний науковий підхід до дослідження всієї сукупності суспільних відносин, які сформували окремі самостійні інститути в рамках державного кредиту, не набув відображення у фінансово-правовій науці.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи Класичного приватного університету «Баланс публічних і приватних інтересів при правовому регулюванні суспільних відносин» (номер державної реєстрації 0116U008200), одним з виконавців якої є здобувачка.

Мета й задачі дослідження. Метою дослідження є вдосконалення науково-теоретичних засад правового регулювання державного кредиту в Україні та розробка практичних пропозицій щодо внесення змін до Бюджетного кодексу України.

Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання:

- удосконалити понятійний апарат фінансового права в частині державного кредиту;
- з метою вдосконалення правового регулювання державного кредиту розробити пропозиції до бюджетного законодавства України;
- розробити пропозиції щодо законодавчого забезпечення захисту прав кредиторів держави;
- сформулювати авторське бачення боргової політики держави та управління державним боргом;
- розробити практичні пропозиції щодо прийняття закону України «Про основи фінансової політики»;
- розробити авторський підхід до формування боргової стратегії держави.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у сфері правового регулювання державного кредиту в Україні.

Предмет дослідження – правове регулювання державного кредиту в Україні.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених у дисертації завдань застосовано загально- та спеціально-наукові методи дослідження, а саме: *аналізу й синтезу* – у ході всієї роботи над проблемою, починаючи з добору теоретичного матеріалу та аналізу нормативно-правової бази щодо правового регулювання державного кредиту в Україні; *історико-правовий* – для аналізу питань формування нормативно-правових засад державного кредиту, фінансового контролю в цій сфері (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2); *конкретно-історичного аналізу* – для уточнення основних понять, що зазнали змін у результаті трансформації правового

регулювання державного кредиту в Україні (підрозділи 1.1, 3.1, 3.2, 3.3); *формально-логічний* і *прогностичний* – для теоретичного узагальнення та розробки пропозицій щодо внесення змін до чинного законодавства України з метою належного правового регулювання державного кредиту в Україні (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3); *абстрактно-логічний* – для теоретичного узагальнення й формулювання науково-практичних висновків. Вимоги формальної логіки щодо послідовності, визначеності та неупередженості дотримано в ході формування висновків і пропозицій відповідно до мети дослідження.

Інформаційну базу дослідження становлять Конституція України, Бюджетний кодекс України, Цивільний кодекс України, законодавство України, зокрема, Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», Закон України «Про Державний бюджет України на відповідний рік», Закон України «Про державні гарантії відновлення заощаджень громадян України», підзаконні нормативно-правові акти; праці українських та іноземних науковців.

Наукова новизна одержаних результатів. Основні наукові положення, що мають елементи новизни, полягають у такому:

вперше:

– науково обґрунтовано та запропоновано з метою вдосконалення правового регулювання державного кредиту розробити й прийняти закон України «Про основи фінансової політики»;

удосконалено:

– науково-теоретичний підхід до більш широкого розуміння поняття державного кредиту;

– поняття державної гарантії як способу забезпечення боргових зобов'язань, за якого держава як гарант надає письмове зобов'язання відповідати за виконання перед особою, якій дається державна гарантія, зобов'язання перед третіми особами повністю або частково;

– поняття управління державним боргом як сукупності заходів, пов'язаних з випуском і розміщенням державних боргових зобов'язань, обслуговуванням, погашенням та рефінансуванням державного боргу, а також регулюванням ринку державних цінних паперів;

набуло подальшого розвитку:

– законодавче забезпечення державного кредиту шляхом визначення поняття державних запозичень у ст. 2 Бюджетного кодексу України;

– законодавче забезпечення захисту прав кредиторів держави шляхом доповнення ст. 117 Бюджетного кодексу України ч. 2, яка передбачатиме можливість судового захисту прав кредиторів (громадян, юридичних осіб) у разі невиконання державою своїх боргових зобов'язань, а також механізм застосування фінансової відповідальності за невиконання (неналежне виконання) зобов'язань державою як позичальником за рахунок її бюджетних коштів і майном, що перебуває в державній власності;

– формування основних положень боргової стратегії держави.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що застосування розроблених авторкою пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання державного кредиту сприятиме вдосконаленню чинного фінансового законодавства України та формуванню нової боргової політики держави. Наведені в дослідженні висновки та положення розширюють теоретичні знання про сучасний стан і шляхи вдосконалення правового регулювання державного кредиту, вони можуть бути використані:

– у науково-дослідній діяльності – для подальших науково-правових досліджень у галузі фінансового права, передусім у підгалузі бюджетного права та державного кредиту;

– у сфері правотворчості – для підготовки й уточнення низки положень чинних нормативно-правових актів з питань державного кредиту;

– у правозастосовній діяльності – для вдосконалення діяльності Боргового агентства України, Міністерства фінансів України при виконанні державного бюджету України, у процесі управління державним боргом та здійснення державних запозичень (довідка про практичне впровадження в діяльність Кабінету Міністрів України від 19.02.2020);

– у навчальному процесі – при викладанні курсів фінансового, бюджетного права в закладах вищої освіти, при підготовці підручників, посібників і методичних рекомендацій з дисциплін фінансового права (довідка про впровадження Класичного приватного університету від 15.11.2018 № 99).

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження доповідались та обговорювалися на Міжнародній науково-практичній конференції «Правове забезпечення політики держави на сучасному етапі її розвитку» (м. Харків, 2021 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування» (м. Запоріжжя, 2019 р.); Міжнародної науково-практичної конференції «Пріоритетні напрями розвитку сучасної юридичної науки» (м. Харків, 2020 р.).

Публікації. Результати дослідження викладено в 6 наукових працях, з яких: 2 – статті в наукових фахових виданнях України, 1 – стаття в зарубіжному періодичному науковому виданні, 3 – матеріали конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотацій, вступу, трьох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації – 196 сторінок, з них основний текст – 158 сторінок, список використаних джерел (183 найменування) – 18, додатки – 3 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано вибір теми; визначено мету й завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; вказано наукову новизну та практичне значення

одержаних результатів; наведено дані щодо апробації результатів і їх оприлюднення.

Розділ 1 «Науково-теоретичні засади правового регулювання державного кредиту в Україні» містить три підрозділи.

У підрозділі 1.1 *«Державний кредит як самостійний фінансово-правовий інститут»* встановлено, що державний кредит необхідно розглядати як сукупність кредитних відносин, у яких держава виступає в ролі позичальника та який неминуче призводить до утворення державного боргу. Згідно із чинним бюджетним законодавством України, держава на ринку боргових зобов'язань може виступати не лише як боржник у межах здійснення державних запозичень, а і як гарант за наданими державними гарантіями.

Водночас наслідками функціонування такої кредитної діяльності держави є утворення державного боргу й державних боргових активів (боргу перед державою), які виступають матеріальним виразом іншої групи кредитних відносин за участю держави, оскільки, відповідно до ч. 8 ст. 17 Бюджетного кодексу України, у разі виконання державою гарантійних зобов'язань перед кредиторами шляхом здійснення платежів за рахунок коштів державного (місцевого) бюджету або шляхом укладання з такими кредиторами договорів про реструктурування сум, повернення яких гарантовано, у суб'єктів господарювання, зобов'язання яких гарантовані, з моменту такого виконання виникає прострочена заборгованість перед державою за кредитами (позиками), залученими під державні (місцеві) гарантії, а до держави переходять права кредитора та право вимагати від таких суб'єктів господарювання погашення заборгованості в установленому законом порядку, якщо такі права не були передбачені відповідними договорами.

За результатами дослідження вдосконалено поняття державного кредиту, про що свідчить відповідний пункт наукової новизни. Метою здійснення державних запозичень є фінансування дефіциту бюджету, що виражає необхідність спрямування коштів на покриття різниці, утвореної внаслідок перевищення бюджетних видатків над доходами, по суті вказує на джерело публічних фондів грошових коштів – джерела фінансування дефіциту бюджету. При цьому до джерел фінансування дефіцитів державного бюджету належить різниця між надходженнями від розміщення і видатками на погашення державних запозичень. У зв'язку із цим цільова спрямованість державного кредиту має загальний характер і виражається в збалансованості бюджету.

Державний кредит є унікальним фінансовим інструментом перерозподілу національного валового продукту. Вільні кошти населення й господарюючих суб'єктів мобілізуються на виконання господарських і соціальних завдань загальнодержавного масштабу, одночасно надають можливість отримання доходу завдяки платності такої позикової операції.

Аналіз принципів функціонування державного кредиту дав змогу виділити так звані універсальні принципи, що характеризують усі відносини в галузі

державного кредиту: терміновість, поворотність, платність, забезпеченість, цільова спрямованість і принцип публічного інтересу.

У підрозділі 1.2 «Особливості суспільних відносин у сфері державного кредиту як фінансово-правового інституту» акцентовано на тому, що державний кредит являє собою певний вид суспільних відносин, пов'язаних з рухом вартості. Його особливістю є те, що вартість, яка виступає об'єктом державного кредиту, здійснює прямий і зворотний рух: при наданні вона рухається від кредитора до позичальника (держава); при погашенні вона робить зворотний рух – від позичальника до кредитора.

Зв'язок державного кредиту з публічними фінансами виявляється в тому, що тимчасово вільні кошти фізичних і юридичних осіб акумулюються на умовах зворотності та оплатності й використовуються державою як позичковий капітал.

Для суспільних відносин, що виникають у галузі державного кредиту, характерні певні ознаки: 1) це грошові відносини; 2) це розподільні й безеквівалентні відносини, оскільки на стадії розподілу рух позичкового капіталу у відносинах державного кредиту розпадеться на два розділені за часом етапи: від позикодавця до позичальника і від позичальника до позикодавця. Так, на першому етапі відбувається акумулювання державою фондів грошових коштів, а на другому – їх витрачання. При цьому на кожному етапі спостерігається односторонній рух вартості в грошовій формі, що не супроводжується зустрічним рухом вартості в товарній формі.

Таким чином, відносини, що виникають у сфері державного кредиту, є фінансово-кредитними. Залучаючи й розміщуючи грошові кошти на умовах повернення, терміновості та відплатності, держава тим самим акумулює, розподіляє й використовує фонди грошових коштів, тобто здійснює свою фінансову діяльність. Подібного роду відносини належать до предмета регулювання фінансового права за допомогою імперативного методу. Водночас кредитні відносини не можуть бути побудовані на владних засадах. Для їх виникнення необхідна взаємна згода обох сторін, юридичним виразом якого є договір. Відносини державного кредиту виникають у добровільному порядку й опосередковані укладенням відповідних договорів (угод).

Договір державних запозичень укладають шляхом придбання позикодавцем випущених емітентом державних цінних паперів, що засвідчують право позикодавця на одержання від позичальника наданих йому в борг грошових коштів або, залежно від умов позики, встановлених відсотків у строки, передбачені умовами випуску державної позики в обіг.

Так, Цивільний кодекс України передбачає основні правила для договору позики, а Бюджетний кодекс України визначає загальний порядок здійснення державних запозичень, погашення та обслуговування державного боргу. На стадії правової регламентації порядку й усіх параметрів державних запозичень мають місце організаційні відносини, регульовані імперативним методом. Саме таке фінансово-правове регулювання є необхідною передумовою для виникнення

позикових відносин. Крім цього, організаційні відносини, які функціонують на основі фінансово-правового регулювання, мають місце й під час проведення заходів з обслуговування та погашення державного боргу, утвореного внаслідок державних запозичень. Таким чином, коло відносин у сфері державних запозичень починається й замикається організаційними відносинами.

У підрозділі 1.3 «Правові основи управління державним кредитом» зазначено, що ст. 92 Конституції України закріплює виняткову компетенцію Верховної Ради України щодо визначення порядку випуску державних позик. Джерелом фінансового права, за допомогою якого здійснюється правове регулювання державних цінних паперів, є також Бюджетний кодекс України, який встановив порядок випуску державних позик. Одним із способів здійснення державних запозичень є випуск державних цінних паперів.

Напрями, форми й методи правового регулювання ринку державних цінних паперів зумовлені природою емітента, від якого випускаються ці цінні папери. Так, зокрема, держава в особі Міністерства фінансів України, з одного боку, може визначати порядок здійснення обігу будь-яких державних цінних паперів, а з іншого – вона визначає в нормативно-правових актах умови емісії та обігу конкретних державних цінних паперів. Міністерство фінансів України як емітент державних облігацій визначає час, обсяги та валюту розміщення облігацій; установлює строки обігу облігацій, дати їх погашення й сплати доходу; визначає форми, шляхи та спосіб розміщення облігацій, етапи подання заявок на придбання облігацій; установлює граничний рівень доходності облігацій. Емісії державних цінних паперів присвячена ст. 16 Бюджетного кодексу України, в якій встановлено вимоги до емісії державних цінних паперів.

Нормативно-правовим актом, який визначає специфіку правового регулювання державних цінних паперів, є Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» від 19.06.2020 № 738-ІХ, який регулює відносини, що виникають під час емісії, обігу, викупу цінних паперів та виконання зобов'язань за ними, укладання й виконання деривативних контрактів, заміни сторони деривативних контрактів та вчинення правочинів щодо фінансових інструментів на ринках капіталу, а також відносини, що виникають під час провадження професійної діяльності на ринках капіталу та організованих товарних ринках. Відповідно до ч. 6 ст. 16 вказаного Закону, емісія державних облігацій України регулюється Бюджетним кодексом України та законом про Державний бюджет України на відповідний рік, яким встановлюється граничний розмір державного боргу.

Умови розміщення державних облігацій України, включаючи їх емісію, викуп, конвертацію та погашення, встановлюються відповідно до закону центральним органом виконавчої влади, уповноваженим на реалізацію державної бюджетної політики у сфері управління державним боргом та гарантованим державою боргом. Таким органом влади є Міністерств фінансів України.

Відповідно до ч. 8 ст. 16 цього ж Закону, Національний банк України виконує операції з обслуговування державного боргу, пов'язані з розміщенням облігацій внутрішньої державної позики України, їх погашенням і виплатою доходів за ними, а також відповідно до Закону України «Про депозитарну систему України» провадить депозитарну діяльність щодо таких цінних паперів. Порядок проведення операцій, пов'язаних з розміщенням таких облігацій, відповідно до закону встановлюється Національним банком України

Розділ 2 «Форми та методи фінансово-правового регулювання відносин державного кредиту в Україні» містить два підрозділи.

У підрозділі 2.1 «Специфіка фінансово-правового регулювання державного боргу» зазначено, що наука фінансового права завжди вивчала державний борг у взаємозв'язку з такою фінансово-правовою категорією, як державний кредит. Такий стан речей зумовлений тим, що державний кредит і державний борг потрібно розглядати крізь призму категорій «причина» і «наслідок».

Класичне поняття державних запозичень розуміють як позики й кредити, залучені державою від фізичних та юридичних осіб, іноземних держав, міжнародних фінансових організацій, за якими виникають боргові зобов'язання держави як позичальника або гаранта погашення позик (кредитів) іншим позичальникам. У цьому випадку йдеться про більш загальне поняття. У зв'язку з викладеним, визначення поняття державних запозичень, що міститься в ст. 2 Бюджетного кодексу України, необхідно викласти в новій редакції, про що свідчить відповідний пункт наукової новизни. Крім того, за результатами дослідження запропоновано по-новому розуміти поняття державної гарантії.

Аналіз норм Бюджетного кодексу України дає підстави говорити, що, незважаючи на те, що державна гарантія регламентована нормами фінансового законодавства, вона базується на принципах цивільного права. Суб'єкт державної гарантії несе субсидіарну відповідальність додатково до відповідальності боржника за гарантованим ним зобов'язанням. При цьому в Бюджетному кодексі не розкриті поняття й принципи субсидіарної відповідальності, оскільки вони вже визначені в Цивільному кодексі України.

Ще однією підставою виникнення державного боргу є кредитні угоди й договори, які укладають від імені України з фінансовими установами, іноземними державами та міжнародними фінансовими організаціями і які є цивільно-правовим інститутом. Договірні відносини сторін державного запозичення регулюються угодою, яку укладають шляхом придбання позикодавцем випущених державних цінних паперів, що засвідчують право позикодавця на одержання від позичальника наданих йому в борг грошових коштів або, залежно від умов позики, іншого майна, встановлених відсотків або інших майнових прав у строки, передбачені умовами випуску державної позики в обіг. Позичальником за договором державної позики виступає держава.

Таким чином, специфіка фінансово-правового регулювання відносин державного боргу виражається в присутності в більшості випадків у правовому

регулюванні форм боргових зобов'язань України, поряд з фінансовими, цивільно-правових елементів.

У підрозділі 2.2 «Специфіка фінансово-правового регулювання емісії та обігу державних цінних паперів» з'ясовано, що роль фінансово-правового регулювання емісії й обігу державних цінних паперів пов'язана з важливістю цих відносин для нормального функціонування суспільства, значним масштабом і обсягом зобов'язань за державними цінними паперами, порівняно, наприклад, з емісією цінних паперів акціонерним товариством, статусом держави як боржника за цими зобов'язаннями.

В Україні порядок випуску, обігу та погашення цінних паперів регламентований Законом України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» від 19.06.2020 № 738-IX. Разом з тим, положення, що містяться в цьому Законі, є досить загальними. Що ж стосується більш детальної регламентації питань, пов'язаних з випуском і обігом державних цінних паперів, то, відповідно до цього Закону, процедура емісії державних цінних паперів, умови їх розміщення та обігу регулюються іншими нормативно-правовими актами.

Таким нормативно-правовим актом є, наприклад, Постанова Кабінету Міністрів України «Про випуски облігацій внутрішніх державних позик» від 31.01.2001. Крім цього, ряд положень, що стосуються державних цінних паперів, регламентовані Бюджетним кодексом України, а також спеціальними нормативно-правовими актами, які супроводжують кожен випуск державних цінних паперів.

За допомогою емісії державних цінних паперів вирішують такі питання, як фінансування державного бюджету на неінфляційній основі (вирішення проблеми дефіциту бюджету), фінансування цільових державних програм, житлового будівництва, регулювання економічної активності в країні тощо.

Емісія державних цінних паперів є частиною бюджетного процесу і не підлягає регулюванню Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, бо вона регулюється законом України про Державний бюджет України на відповідний рік, яким встановлюються граничні розміри державного зовнішнього та внутрішнього боргу. Рішення про розміщення державних цінних паперів та умови їх розміщення приймаються згідно з Бюджетним кодексом України. Розміщення державних цінних паперів здійснюється в разі дотримання на кінець року граничних розмірів державного зовнішнього та внутрішнього боргу, передбачених Верховною Радою України в законі про Державний бюджет України на відповідний рік.

Емітентом державних цінних паперів є Міністерство фінансів України. Воно ж виступає від імені України позичальником. Позичальник бере на себе відповідальність своєчасно та в повному обсязі сплачувати суму, необхідну для виконання платіжних зобов'язань. Виконання зобов'язань емітента за державними цінними паперами здійснюється відповідно до умов випуску цих цінних паперів за рахунок коштів державного бюджету України. Умови випуску

державних цінних паперів затверджує Кабінет Міністрів України (наприклад, Постанова Кабінету Міністрів України «Про випуски облігацій внутрішніх державних позик» від 31.01.2001 № 80).

Розміщення державних цінних паперів, як правило, здійснюється так: через Міністерство фінансів, головними інвесторами при цьому є населення країни, різноманітні компанії та фонди, банки; у бланковій або бездокументарній формі; найрізноманітнішими іншими способами, наприклад через аукціонні торги, через закрите поширення серед певного кола інвесторів.

Розміщення, обслуговування та погашення державних цінних паперів здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну бюджетну політику у сфері управління державним боргом і гарантованим державою боргом, яке може залучати для цього банки, інвестиційні компанії тощо. За результатами дослідження розроблено класифікацію державних цінних паперів.

Розділ 3 «Правові засади боргової політики держави» містить три підрозділи.

У підрозділі 3.1 «Фінансово-правові основи державного боргу» зазначено, що від стану державного боргу країни залежать стан державного бюджету й золотовалютних резервів, стабільність національної валюти, рівень відсоткових ставок, інфляції, інвестиційний клімат. Наголошено, що боргова політика є діяльністю органів державної влади з управління державним боргом, що формує ідеологію управління державними запозиченнями, визначає стратегію й тактику управління державним боргом та основні напрями органів влади щодо їх реалізації.

До державного боргу належать боргові зобов'язання України перед вітчизняними й іноземними фізичними та юридичними особами, іноземними державами, міжнародними фінансовими організаціями, іншими суб'єктами міжнародного права, що виникли в результаті державних запозичень України, а також боргові зобов'язання за державними гарантіями, наданими Україною, і боргові зобов'язання, що виникли в результаті прийняття законодавчих актів України про віднесення на державний борг боргових зобов'язань третіх осіб.

З погляду науки фінансового права державний борг доцільно визначати як сукупність зобов'язань держави перед різними внутрішніми та зовнішніми суб'єктами за операціями, що мають поворотний, терміновий і безоплатний характер. Бюджетне законодавство класифікує державний борг за різними підставами на: а) зовнішній і внутрішній; б) державний та місцевий; в) короткостроковий, середньостроковий і довгостроковий. Найбільш важлива класифікація передбачає виділення державних зовнішніх і внутрішніх запозичень.

Утворення державного боргу є фінансово-правовим наслідком функціонування державного кредиту. Говорячи про вдосконалення правовідносин у сфері державного боргу як один з напрямів реформи бюджетного законодавства, необхідно назвати проблему, пов'язану з виконанням

державою взятих на себе боргових зобов'язань. У Бюджетному кодексі України доцільно врегулювати правила, за якими державний борг України повністю й без умов забезпечується майном, що перебуває в державній власності, і визначити механізм застосування цієї норми.

За результатами дослідження запропоновано ст. 117 Бюджетного кодексу України доповнити ч. 2, яка передбачає можливість судового захисту прав кредиторів (громадян, юридичних осіб) у разі невиконання позичальниками (державою) своїх боргових зобов'язань, про що свідчить відповідний пункт наукової новизни.

З метою дотримання прав і законних фінансових інтересів учасників фондового ринку та забезпечення гарантованості положень, закріплених у Європейській конвенції про захист прав людини і основних свобод від 04.11.1950, а також у Конституції України, згідно з якими «ніхто не може бути безпідставно позбавлений свого майна», запропоновано щорічно при затвердженні закону України про Державний бюджет України на відповідний рік планувати в них як окрему статтю видатків бюджету «Витрати на виплату коштів з державного бюджету за судовими позовами до держави і справах, пов'язаних з погашенням внутрішнього державного боргу», або створити для цих цілей у межах бюджету цільовий бюджетний фонд.

У підрозділі 3.2 *«Реалізація ефективної боргової політики держави»* зазначено, що під управлінням державним боргом потрібно розуміти сукупність заходів, пов'язаних з випуском і розміщенням державних боргових зобов'язань, обслуговуванням, погашенням та рефінансуванням державного боргу, а також регулюванням ринку державних цінних паперів. Ключовою метою управління державним боргом, що визначає ефективність боргової політики держави, є баланс між мінімізацією бюджетного ризику й мінімізацією вартості обслуговування державних боргів.

Правовою основою ефективного управління державним боргом як частиною загальної системи управління державним кредитом можуть стати рішення у сфері усунення таких недоліків бюджетного законодавства, що тісно пов'язані з борговою політикою держави:

1. У чинному законодавстві України відсутня система відповідальності держави в особі відповідних її органів влади за ефективність прийнятих рішень при здійсненні державної політики запозичень та управління державним боргом і, відповідно, межі повноважень та відповідальність органів державної влади у сфері управління державним боргом.

2. Поза межами чинного законодавства України залишаються питання координації дій Кабінету Міністрів України й Національного банку України в проведенні поточної боргової, грошово-кредитної та валютної політики.

3. Оскільки грошово-кредитні операції нерідко проводять з використанням державних боргових інструментів і їх ринків, вибір грошово-кредитних інструментів та операційних процедур може вплинути на роботу ринків

державних боргових інструментів і, потенційно, на фінансове становище посередників на цих ринках. Для ефективного проведення грошово-кредитної політики необхідне правильне розуміння короткострокових і довгострокових фінансових потоків Кабінету Міністрів України.

4. Однією з умов ефективного управління державним боргом України є достовірний облік і контроль над його станом у реальному режимі часу.

Здійснення заходів з управління державним боргом вимагає від держави системного підходу й визначає багатоплановий характер регулювання існуючої заборгованості.

У процесі управління державним боргом потрібно вирішувати такі завдання: утримання розміру внутрішнього й зовнішнього державного боргу на рівні, що забезпечує збереження економічної безпеки країни; мінімізація вартості боргу на основі подовження терміну запозичень і зниження прибутковості державних цінних паперів, переходу на інші ринки й перемикання уваги на інші групи інвесторів; збереження в державі репутації першокласного позичальника на основі бездоганного виконання фінансових зобов'язань перед інвесторами; підтримка стабільності й передбачуваності ринку державного боргу; досягнення ефективного та цільового використання запозичених коштів, державних кредитів і гарантованих позик; забезпечення своєчасного повернення державного кредиту й сплати відсотків за ним; диверсифікація боргових зобов'язань за термінами запозичень, дохідністю, формам виплати доходу та іншими параметрами для задоволення потреб різних груп інвесторів; координація дій органів влади на ринку державних боргових зобов'язань.

Система управління державним боргом безпосередньо пов'язана з бюджетним процесом, оскільки боргова політика й система управління державним боргом безпосередньо впливають на формування бюджетної політики. Система управління боргом є необхідною умовою для формування обґрунтованої бюджетної політики й нормального функціонування бюджетного процесу. Цей взаємозв'язок визначає необхідність удосконалення й реформування системи управління державним боргом як одного з основних елементів формування та проведення бюджетної політики.

Ефективна боргова політика передбачає постійну роботу з усіма кредиторами й категоріями державного боргу, посилення взаємодії різних гілок влади та проведення ними ефективних дій у цій галузі. Головними цілями ефективної боргової політики має бути вирішення таких завдань: покращення якості державного боргу шляхом зниження вартості його обслуговування, удосконалення структури; забезпечення стабільного обслуговування як зовнішніх, так і внутрішніх зобов'язань країни за будь-якої кризової ситуації; сприяння досягненню інвестиційного кредитного рейтингу і його подальшого підвищення; гнучке реагування на мінливі умови зовнішнього й внутрішнього фінансових ринків і використання найбільш сприятливих джерел та форм запозичень; забезпечення надійного механізму переведення позикових коштів в

інвестиції. Додаткові позикові кошти потрібно залучати тільки для фінансування та кредитування пріоритетних проєктів і програм за умови їх ефективного використання.

Встановлено, що відсутність єдиної методології обліку державного боргу та єдиної інтегрованої бази даних, що забезпечує достовірний облік за всіма видами боргових зобов'язань і контроль за станом державного боргу в цілому, значною мірою перешкоджає проведенню обґрунтованої боргової стратегії та ефективної бюджетної політики.

У підрозділі 3.3 «Розвиток правових засад державної боргової політики в Україні» встановлено, що найбільш поширеними методами управління державним боргом на стадії його погашення є реструктуризація, рефінансування, конверсія, консолідація, уніфікація.

З метою розвитку правових засад боргової політики України запропоновано прийняти закон України «Про основи фінансової політики», про що свідчить відповідний пункт наукової новизни. Головною метою фінансової політики держави має бути підвищення рівня суспільного добробуту шляхом оптимального розподілу ВВП між галузями національної економіки, соціальними групами населення та окремими територіями.

За результатами дослідження виділено основні керівні принципи управління державним боргом, що покликані сприяти ефективній борговій політиці, спрямованій на зниження фінансової вразливості як держави, так і її суб'єктів фінансово-господарської діяльності: 1) єдність цілей координації управління державним боргом; 2) законодавчо обумовлена стратегія управління державним кредитом; 3) прозорість та підзвітність органів управління державним кредитом; 4) чітка інституційна правова основа державних кредитних відносин; 5) безумовне обслуговування зобов'язань і підтримка високого кредитного рейтингу; 6) належне правове забезпечення системи управління ризиками; 7) розвиток і забезпечення роботи ефективного ринку державних цінних паперів.

Запропоновано основні положення боргової стратегії в Україні, про що свідчить відповідний пункт наукової новизни.

За результатами дослідження запропоновано ряд конкретних організаційно-правових заходів, які допоможуть усунути проблеми у сфері управління державним боргом:

– формулювання боргової стратегії, а також чітке визначення цілей і напрямів використання державного боргу. Для цього необхідними є прийняття Концепції управління державним боргом, розробка як середньострокової, так і довгострокової боргової політики в безпосередньому зв'язку з грошово-кредитною й податково-бюджетною політикою;

– законодавче встановлення випадків і умов, за яких Уряд України може виступати як гарант; введення в чинне законодавство системи відповідальності за ефективність прийнятих рішень при здійсненні державної політики запозичень та управлінні державним боргом, відповідно, визначення меж повноважень і

відповідальності Уряду України, інших органів виконавчої влади, що здійснюють управління державним боргом;

– встановлення обов'язків відповідальних органів грошово-кредитного регулювання щодо публікації звітів про стан державного боргу та в цілому щодо суспільного доступу до інформації. У зв'язку із цим до Бюджетного кодексу України запропоновано внести поправки, які зобов'язують Міністерство фінансів України регулярно публікувати основну інформацію про стан державного боргу України. Крім того, доцільно законодавчо закріпити надання всіх розрахункових матеріалів за державним боргом до проєкту закону України про Державний бюджет на черговий рік для проведення його якісної експертизи.

ВИСНОВКИ

У дисертації подано теоретичне узагальнення й сучасне вирішення наукового завдання, що полягає в розробці нових теоретичних положень і науково-практичних рекомендацій щодо правового регулювання державного кредиту в Україні. Отримані в процесі дослідження результати дають змогу сформулювати такі висновки та внести пропозиції, що мають теоретичне й практичне значення для науки фінансового права.

1. Удосконалено визначення поняття державного кредиту як сукупності фінансово-правових норм, що регулюють суспільні відносини, які виникають з приводу залучення державою в особі центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну фінансову та бюджетну політику, грошових фондів від юридичних і фізичних осіб, а також міжнародних установ та інших суб'єктів права для забезпечення бюджетних зобов'язань держави з метою покриття дефіциту коштів державного бюджету України, а також у процесі надання державних гарантій вітчизняним та зарубіжним юридичним особам, іноземній державі на умовах добровільності, терміновості, поворотності й відплатності. Це визначення надасть можливість більш глибоко підійти до розуміння державного кредиту з урахуванням усіх його складових, що покращить понятійний апарат фінансово-правової науки.

2. З метою належного законодавчого забезпечення державного кредиту розроблено практичні пропозиції щодо внесення змін до ст. 2 Бюджетного кодексу України в частині визначення державних запозичень як державних позик, а також кредитів, за якими виникають боргові зобов'язання держави як позичальника, у тому числі зобов'язання за державними гарантіями, наданими державою. Внесення таких змін до Бюджетного кодексу України буде відповідати сучасним реаліям державних запозичень та вдало переплітатись із науково-теоретичними підходами до цього поняття, що забезпечить системне розуміння цієї категорії та надасть можливість органам державної влади покращити практику здійснення державних запозичень шляхом залучення державою позикових коштів і надання державних гарантій.

3. У зв'язку із запропонованими вище змінами до Бюджетного кодексу України вдосконалено визначення поняття державної гарантії як способу забезпечення боргових зобов'язань, за якого держава як гарант надає письмове зобов'язання відповідати за виконання перед особою, якій дається державна гарантія, зобов'язання перед третіми особами повністю або частково. Таке визначення поняття вдосконалив як теорію, так і практику надання державних гарантій та надасть можливість більш повно зрозуміти процедуру надання таких гарантій.

4. Розроблено пропозиції щодо законодавчого забезпечення захисту прав кредиторів держави шляхом доповнення ст. 117 Бюджетного кодексу України ч. 2, яка має передбачати можливість судового захисту прав кредиторів (громадян, юридичних осіб) у разі невиконання позичальниками (державою) своїх боргових зобов'язань та механізм застосування фінансової відповідальності за невиконання (неналежне виконання) зобов'язань державою як позичальником за рахунок її бюджетних коштів і майном, що перебуває в державній власності. Ця пропозиція сприятиме впровадженню інституту відповідальності держави за невиконання або неналежне виконання взятих на себе боргових зобов'язань, захищатиме права та інтереси кредиторів – фізичних та юридичних осіб у частині їх коштів, які були витрачені на придбання державних цінних паперів.

5. За результатами дослідження боргової політики держави визначено як діяльність органів державної влади з управління державним боргом, що формує ідеологію управління державними запозиченнями, визначає стратегію й тактику управління державним боргом та основні напрями органів державної влади щодо їх реалізації. Це дасть змогу не лише вдосконалити розуміння боргової політики, а також по-новому визначити основні вектори її реалізації, способи виконання боргових зобов'язань, погашення сум державного боргу, виходячи з пріоритетів залучення позикових коштів державою.

6. Управління державним боргом запропоновано розуміти як сукупність заходів, пов'язаних з випуском і розміщенням державних боргових зобов'язань, обслуговуванням, погашенням та рефінансуванням державного боргу, а також регулюванням ринку державних цінних паперів. Це дасть змогу більш ефективно здійснювати забезпечення платоспроможності держави й гармонізацію інтересів позичальників, інвесторів і кредиторів у частині стабільності функціонування боргових зобов'язань держави.

7. З метою вдосконалення правового регулювання державного боргу науково обґрунтовано та запропоновано основні положення закону України про основи фінансової політики, у якому визначено головні напрями розвитку національного господарства країни; джерела утворення фінансових ресурсів і напрями їх використання; створення ефективної системи управління фінансами; опрацювання досконалого механізму регулювання та стимулювання економічно-соціальних процесів у державі за допомогою фінансових інструментів. Прийняття цього закону надасть змогу створити додаткові стимули підвищення

рівня суспільного добробуту шляхом оптимального розподілу ВВП між галузями національної економіки, соціальними групами населення та окремими територіями.

8. За результатами дослідження запропоновано основні положення боргової стратегії держави, відповідно до якої Урядом України повинні бути розроблені основні заходи та інструменти, що дадуть змогу покращити боргове становище держави; сформована структура державного боргу у валютах, терміни й фінансові інструменти повинні відповідати складеній стратегії; процес управління державним боргом має включати в себе оцінювання ризику, спрямоване на гарантування і підтримку прийнятої стратегії; управління державним боргом повинно ґрунтуватися на розсудливих методах, здійсненні належного обліку й дієвої системи моніторингу та контролю, що дає змогу складати якісні звіти. Розробка боргової стратегії надасть змогу створити систему врегулювання боргових проблем держави, що має труднощі в обслуговуванні боргових зобов'язань за державними запозиченнями, і відновлення її платоспроможності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації, що висвітлюють основні наукові результати дисертації

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Стецюк В. В. Удосконалення правових основ державної боргової політики в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 4. С. 212–216.
2. Стецюк В. В. Особливості суспільних відносин в сфері державного кредиту як фінансово-правового інституту. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. № 1. Т. 3. С. 61–65.

Стаття в зарубіжному періодичному науковому виданні

3. Стецюк В. В. Вдосконалення правових основ управління державним кредитом. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2020. № 4 (32). Vol. 3. С. 49–54.

Публікації, що додатково відображають наукові результати дисертації та засвідчують обов'язкову апробацію матеріалів дисертації

Матеріали конференції

4. Стецюк В. В. Державний кредит і борг в системі фінансового права. *Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя,

25–26 жовтня 2019 р. Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина», 2019. С. 87–88.

5. Стецюк В. В. Фінансово-правова природа державного кредиту. *Пріоритетні напрями розвитку сучасної юридичної науки* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 18–19 вересня 2020 р. Харків : Громадська організація «Асоціація аспірантів-юристів», 2020. С. 36–38.

6. Стецюк В. В. Основні характеристики державного кредиту. *Правове забезпечення політики держави на сучасному етапі її розвитку* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 5–6 березня 2021 р. Харків : ГО «Східноукраїнська наукова юридична організація», 2021. С. 96.

АНОТАЦІЯ

Стецюк В.В. Правове регулювання державного кредиту в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2021.

Дисертацію присвячено вдосконаленню науково-теоретичних основ та розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання державного кредиту України, розвитку понятійного апарату фінансового права.

Удосконалено понятійний апарат фінансового права в частині державного кредиту. З метою вдосконалення правового регулювання державного кредиту розроблено пропозиції до бюджетного законодавства України. Розроблено пропозиції щодо законодавчого забезпечення захисту прав кредиторів держави шляхом звернення до суду. Сформовано авторське бачення боргової політики держави та управління державним боргом. Науково обґрунтовано та запропоновано прийняття основних положень закону України про основи фінансової політики. Розроблено авторський підхід до формування боргової стратегії держави та визначення її напрямів.

Ключові слова: державний кредит, фінансова діяльність, державні запозичення, державний борг, позикові кошти, боргова стратегія, боргова політика, управління державним боргом, державні цінні папери.

АННОТАЦИЯ

Стецюк В. В. Правовое регулирование государственного кредита в Украине. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право;

информационное право. – Классический приватный университет, Запорожье, 2021.

Диссертация посвящена разработке научно-теоретических основ и практических рекомендаций по усовершенствованию правового регулирования государственного кредита в Украине.

Усовершенствовано определение понятия государственного кредита как совокупности финансово-правовых норм, регулирующих общественные отношения, возникающие по поводу привлечения государством в лице центрального органа исполнительной власти, реализующего государственную финансовую и бюджетную политику, денежных фондов от юридических и физических лиц, а также международных учреждений и других субъектов права для обеспечения бюджетных обязательств государства с целью покрытия дефицита средств государственного бюджета Украины, а также в процессе предоставления государственных гарантий отечественным и зарубежным юридическим лицам, иностранному государству на условиях добровольности, срочности, возвратности и оплаты.

С целью надлежащего законодательного обеспечения государственного кредита разработаны практические предложения относительно внесения изменений в ст. 2 Бюджетного кодекса Украины в части определения государственных заимствований как государственных займов, а также кредитов, по которым возникают долговые обязательства государства как заемщика, в том числе обязательства по государственным гарантиям, предоставленным государством. Такое внесение изменений в Бюджетный кодекс Украины будет отвечать современным реалиям существования государственных заимствований и удачно переплетаться с научно-теоретическими подходами к этому понятию, что приведет к более системному пониманию категории и позволит органам государственной власти улучшить практику осуществления государственных заимствований путем привлечения государством заемных средств и предоставления государственных гарантий.

В связи с предложенными выше изменениями в Бюджетный кодекс Украины усовершенствовано определение понятия государственной гарантии как способа обеспечения долговых обязательств, в силу которого соответственно государство как гарант предоставляет письменное обязательство отвечать за исполнение перед лицом, которому дается государственная гарантия, обязательства перед третьими лицами полностью или частично. Такое определение понятия усовершенствует как теорию, так и практику предоставления государственных гарантов и позволит глубже понять процедуру предоставления таких гарантий.

Разработаны предложения по законодательному обеспечению защиты прав кредиторов государства путем дополнения ст. 117 Бюджетного кодекса Украины ч. 2, которая будет предусматривать возможность судебной защиты прав кредиторов (граждан, юридических лиц) в случае невыполнения заемщиками

(государством) своих долговых обязательств и механизм применения финансовой ответственности за неисполнение (ненадлежащее исполнение) обязательств государством как заемщиком за счет его бюджетных средств и имуществом, находящимся в государственной собственности. Данное предложение будет способствовать внедрению института ответственности за неисполнение или ненадлежащее исполнение взятых на себя долговых обязательств, защищать права и интересы кредиторов – физических и юридических лиц в части их средств, которые были потрачены на приобретение государственных ценных бумаг.

Долговая политика государства определена как деятельность органов государственной власти по управлению государственным долгом, формирующая идеологию управления государственными заимствованиями, определяющая стратегию и тактику управления государственным долгом и основные направления органов государственной власти по их реализации. Данное определение позволит не только усовершенствовать понимание долговой политики, но также по-новому определить основные векторы реализации, способы выполнения долговых обязательств, погашения сумм государственного долга, исходя из приоритетов привлечения заемных средств государством.

Управление государственным долгом предложено понимать как совокупность мероприятий, связанных с выпуском и размещением государственных долговых обязательств, обслуживанием, погашением и рефинансированием государственного долга, а также регулированием рынка государственных ценных бумаг. Данное определение позволит более эффективно осуществлять обеспечение платежеспособности государства и гармонизацию интересов заемщиков, инвесторов и кредиторов в части стабильности функционирования долговых обязательств государства.

В целях совершенствования правового регулирования государственного долга научно обоснованы и предложены основные положения закона Украины об основах финансовой политики.

Сформулированы основные положения долговой стратегии государства, согласно которой правительством должны быть определены ключевые мероприятия и инструменты, позволяющие улучшить долговое положение государства. Разработка долговой стратегии позволит создать систему урегулирования долговых проблем страны, испытывающей трудности в обслуживании долговых обязательств по государственным заимствованиям, и восстановления ее платежеспособности.

Ключевые слова: государственный кредит, финансовая деятельность, государственные заимствования, государственный долг, долговая стратегия, заемные средства, долговая политика, управление государственным долгом, государственные ценные бумаги.

SUMMARY

Steciuk V. V. Legal regulation of public credit in Ukraine. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Law Sciences on a Specialty 12.00.07 – Administrative law and process; financial law; information law. – Classic Private University, Zaporizhzhia, 2021.

The thesis is devoted to the improvement of scientific and theoretical bases and development of practical recommendations for improving the legal regulation of state credit of Ukraine, development of the conceptual apparatus of financial law. In order to improve the legal regulation of state credit, proposals to the budget legislation of Ukraine have been developed. Proposals have been developed for legislative protection of the rights of state creditors by going to court. The author's vision of the state debt policy and public debt management is formed. The adoption of the main provisions of the Law of Ukraine «On Fundamentals of Financial Policy» is scientifically substantiated and proposed. The author's approach to the formation of the state debt strategy and the definition of its directions has been developed, government securities.

Key words: public credit, financial activity, state borrowings, public debt, borrowed funds, debt strategy, debt policy, public debt management, government securities.

СТЕПЦЮК ВІКТОРІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

**ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДЕРЖАВНОГО КРЕДИТУ В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Підписано до друку 26.08.2021.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Times.
Умовн.-д.а. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9. Тираж 100 пр. Зам. № 16-2021/22АБ.

Видавець та виготовлювач
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70Б

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК, № 3321 від 25.11.2008